TOLUNAY, A., 1991., Ormancılık Tipleri ve Sosyal Ormancılık, Fidan Dergisi, Eylül 1991, Yıl: 4, Sayı: 45, Ankara, Türkiye.

ORMANCILIK TİPLERİ VE SOSYAL ORMANCILIK

Ahmet TOLUNAY
Orman Yüksek Mühendisi

Günümüzde dünya üzerindeki ülkelerin, ormancılık politikalarına ve orman işletmeciliği özelliklerine baktığımızda, birbirinden belirli özelliklerle ayrılabilecek ormancılık tiplerini görebilmekteyiz. Artık ormancılık, ülkelerin sosyal, siyasal ve ekonomik yapıları ile ormancılık politikalarına göre nitelendirilip, şekillendirebilmektedir. Bu nitelendirmeye göre dünya üzerinde ENDÜSTRİYEL ORMANCILIK, KORUMA ORMANCILIĞI, KENT ORMANCILIĞI ve SOSYAL ORMANCILIK gibi ormancılık tipleri ortaya atılmaktadır. (ÖZDÖNMEZ VE ARKADAŞLARI 1988) Gerçekten yüzeysel açıdan bile bakılırsa bir ülkenin ormancılık tipi şu şekle girmektedir demek zor olmamaktadır. Kısaca bu ormancılık tiplerini tanımlayacak olursak;

Endüstriyel Ormancılık

Odun hammaddesini işleyecek gelişmiş bir sanayinini varlığı veya odun hammaddesini değerlendiren bir endüstriyel yapının mevcudiyeti, düzenli ve sürekli şekilde, ayrıca kitle halinde bir ormancılık üretimini veya orman işletmeciliğini zorunlu kılmakta ise ülkenin ormancılık tipi endüstriyel ormancılık olmaktadır. Böyle bir ormancılık tipinde kısa idare süreleriyle yoğun bir biyolojik üretim düşünülmektedir. Ayrıca üretilen odun ürünü büyük bir oranla sadece endüstriyel amaçlarla kullanılmaktadır. Bu ülkelerde orman içi veya kenarında yaşayan insan kitlesi hemen hemen yok gibidir. Ormanlar üzerindeki sosyal baskı çeşitli tedbirlerle ortadan kaldırılmıştır. Endüstriyel ormancılık ekonomik gelişmesini tamamlamış ve teknolojik üstünlüğe ulaşmış ülkelerde rastlanmaktadır.

Koruma Ormancılığı

Dünyada ormancılık; barınma ve beslenme, düzensiz ağaç kesimi, ormanı koruma ve teknik ormancılık evreleri gibi dört aşamayı geçirerek günümüze gelmiş ve gelişmesini sürdürmüştür. Tıpkı ormanı koruma evresinde olduğu gibi bir ülke ve ülkenin politik kayıtları düzensiz faydalanma, usulsüz ağaç kesimleri, kaçakçılık, orman yangınları ve aşırı hayvan otlatması baskıları gibi ormanı yok edeci ve tüketici biyotik ve abiyotik zararları önlemek, hiç olmazsa asgariye indirmek maksadıyla ormanların korunması gerekmektedir gibi bir hedefseçmiş ise böyle bir ormancılık tipi ortaya çıkmaktadır. Ormancılık politikaları ve mevzuatlarına koruma ormancılığını içeren hususlarla ve hükümlere yer verilmektedir.

Kent Ormancılığı

Gelişen ve büyüyen yerleşim birimleri, bu gelişme ve büyümelerini sürdürürken, oluşturdukları monoton yapılar ve bir beton kitlesi halini almış binalar, insanların içlerindeki doğa özlemlerini yok edememekte, aksine artırmaktadır. Ayrıca rahat nefes alınabilecek bir temiz hava ortamı ve çeşitli rekreasyonel aktivitelerin gerçekleştirileceği bir yeşil alan, kentsel çevrede yaşayan insanların özlemle aradığı yerler olmaktadır. Bu tür insan gereksinimleri şehirlerin hemen kenarında başlayan yeşil alanların kurulması ihtiyacını doğurmuş, ormanların hizmet olarak insanlara sunduğu faydaların karşılanması maksadıyla şehir ormanlarını gündeme getirmiştir. Böyle bir ormancılık tipide kendini kent ormancılığı olarak göstermiştir.

Sosyal Ormancılık

Ormanların yayılış gösterdiği alanlar içerisinde çeşitli kırsal uğraşı düzenleri ile (tarım, hayvancılık vs.) hayatlarını idame çabasında olan Orman içi veya civarında bulunan yoğun nüfus kitleleri; ekonomik açılardan ormanla karşılıklı ilişki içerisindedir. Sosyo-ekonomik sorunlar vardır. Ülkede ormancılık çalışmalarını yürütecek ormancılık örgütü bu sorunlarla nasıl bir ormancılık çalışması yapacağının sıkıntısı içerisindedir. Yani ormancılık örgütü, ormanlar ile bu ormanlar içerisinde yaşayan orman köylüsü arasında sıkışıp kalmıştır. İşte bu sıkışmayı önlemek ve orman ile bu ormanlar içerisinde yaşayan insan kitlesinin sosyo-ekonomik sorunlarını çözmek için uygulanacak ormancılık, sosyal ormancılık olacaktır. Ormancılık politikalarını ve mevzuatının, sosyo-ekonomik sorunları ortadan kaldıracak şekilde düzenlenmiş ve ormancılık uygulamalarını bu yöne kanalize etmiş ülkelerde bu ormancılık tipine rastlamak

* Türk-Alman Ormancılık Projesi, Sosyal Ormancılık Bölümü Uzmanı

mümkündür. Sosyo-ekonomik sorunlarla birlikte kadastro-mülkiyet gibi ormancılık sorunları olan bir ülkeyi düşünelim. Böyle bir ülkenin ormancılık politikası ve mevzuatı dört ayrı şekilde çizilebilir ve bu dört ayrı şekle görede farklı sonuçlar ortaya çıkar. Şekil: 1' den bu dört durumu rahatlıkla izliyebiliriz.

Aşağıdaki şekilde dört ayrı durumu görülmektedir. Bu durumlardan A,B ve D durumları orman idaresiyle orman köylüsünün ayrı ayrı veya beraber kaybettikleri durumlardır. C durumu ise hem orman idaresinin ve hemde orman köylüsünün kazandığı durum olup bir SOSYAL ORMANCILIK göstergesi olmaktadır.

Sosyal ormacılık; ormancılığın sosyal problemlerinin olduğu bütün alanlarda, orman ve insan unsuru arasındaki problemleri çözme doğrultusunda fikirler ve modeller üreten bir düşünce sistemidir. Eğer bu fikirler ve modeller ülkelerin ormancılık politikalarında ve mevzuatlarında yer alırsa, sosyal ormancılık bir ormancılık tipi olarak algılanmış olur.

Şekil: 1- Sosyo- Ekonomik Sorunlarla Birlikte, Kadastro-Mülkiyet Sorunları Olan Ülkelerin Yürüttükleri Ormancılık Politikalarına Göre Ulaştıkları Dört Ayrı Sonuç (OHE,1991)

A	B
ORMAN İDARESİ KAYBETMEKTEDİR ORMAN KÖYLÜLERİ KAZANMAKTADIR - Verimli ormanlar azalmaktadır. - Orman köylülerin tarım alanları artmaktadır.	HEM ORMAN İDARESİ, HEMDE ORMAN KÖYLÜSÜ KAZANMAKTADIR - Orman İdaresi köylülerin oduna olan ihtiyaçlarını kabul etmektedir. (Muhtemelen köye yakın düşük verimli bir orman alanı köylülerin yararlanmasına tahsisi etmektedir. - Buna karşılık, köylüler orman idaresinin koyduğu sınırları uymayı kabul etmektedir. - Ormansızlaşma ve erozyon azalmaktadır. - Her iki taraf, birim alandan daha yüksek verim almaktadır.
C	**D**
HEM ORMAN İDARESİ HEMDE ORMAN KÖYLÜŞÜ KAYBETMEKTEDİR. - Ormansızlaşma ve bunu takip eden erozyon ve havza tahribatı olmaktadır. - Verimli ormancılıkta hasılalar düşmektedir. - Çiftçilerin tarımsal üretimleri azalmaktadır.	ORMAN İDARESİ KAZANMAKTADIR ORMAN KÖYLÜLERİ KAYBETMEKTEDİR - Orman köylüleri orman dışına yerleştirilmektedir. - Geniş orman alanları saf ormanlara dönüşmektedir. Bu sahalar köylülere kapalıdır. Daha önemlisi ulaşımı güçtür.

Türk Ormancılığı Açısından İrdeleme ve Değerlendirmeler

Ülkemizde yasama, yürütme ve yargı faaliyetlerini yerine getiren bütün kurum ve kuruluşların temel dayanakları anayasadır. Ormancılık alanındaki tüm çalışmaların formüle edilmiş şekilde anayasada mevcuttur. Ormancılık mevzuatını oluşturmak için yasama organının çıkardığı kanunlar ile yürütme organlarının tasarrufuyla vücuda getirilmiş olan kanun hükmünde kararnameler yönetmelikler,

anayasadan almaktadır. Anayasamız 169 ve 170'nci maddeleri ormancılığımıza dair hükümleri içeren maddelerdir. Ormancılık mevzuatlarına göre Türk Ormancılığının tipini belirlemek için; başta 6831 Sayılı Orman Kanunun olmak üzere, 3234 Sayılı Orman Genel Müdürlüğü Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun, 2873 Sayılı Milli Parklar Kanunu, 2924 sayılı Orman Köylerinin Kalkınmalarının Desteklenmesi Hakkında Kanunları incelememiz gerekir.

Ormancılık mevzuatının yukarıda sayılan kanunları dikkatli bir şekilde incelemeye tabi tutulursa, Türk Ormancılığını keskin sınırlarla şu ormancılık tipine girmektedir demek gerçekten zor olmaktadır. Çünkü Türkiye Ormancılığının mevzuatları ve pratik uygulama alanının göstergelerine göre; ormancılık tiplerinin hemen hemen hepsine ait özellikler ve belirtiler ormancılığımızda bulunmaktadır.

Orman Genel Müdürlüğünün yeşil kuşak projeleri ile kentsel yerleşim çevrelerinde yaptığı ağaçlandırma çalışmaları, milli parklar ve tabiatı koruma alanları tesis etmesi, toplumun ormanlara yönelik rekreasyonel taleplerini kaşılamak için mesire ve orman içi dinlenme yerleri oluşturması kent ormancılığına ait bulguları ortaya koyarken, öte yandan ağaçlandırmalarla orman varlığını artırma, yılda 300.000 hektar ağaçlandırma ve 1 Milyar fidan üretim hedefi, bozuk meşe sahalarında enerji ormanları tesisi gibi çalışmalar ise endüstriyel ormancılığın bulguları olmaktadır. Bunların yanında orman alanlarında hayvan otlatma ve tarla açma, kaçakçılık, orman yangınları gibi ormanı yok edici unsurların varlığı, ormancılık politikalarında koruma ormancılığına yer verilmesi hususunu ortaya çıkarmış; otlatma, tarla açma ve kaçakçılığın önlenmesi için orman muhafaza memurlarından oluşan koruma ekiplerinin oluşturulmasını, ayrıca meydana gelen orman yangınlarını önlemek maksadıyla da orman yangınlarıyla mücadele ekiplerinin kurulması zorunluluğunu getirmiştir. Ormancılık mevzuatlarında sosyal ormancılığa dair hükümler bulunmakla birlikte, bu konuya ait uygulama ve yaklaşımların, sıhhatli bir gelişim göstermemesi ormancılığın sosyal problemlerinin ihmalini ve gözardı edilmesi gibi bir sonucu bizlere getirmiştir.

Yukarıda yapılan açıklamalardan anlaşılacağı üzere "Türk Ormancılığı; koruma ağırlıklı bir ormancılık olmakla birlikte, sosyo-ekonomik ormancılık sorunlarını çözmek için sosyal ormancılık yaklaşımlarını sürekli gündeme getiren ve bu konuda çabalar harcayan, bunların yanında endüstriyel ormancılık ve kent ormancılığı izlerinin var olduğu karma ormancılık tipidir" demek herhalde yerinde olur.

Daha önce şekil: 1'de sosyo-ekonomik sorunlarla birlikte, kadastro mülkiyet sorunları olan ülkelerin yürüttükleri ormancılık politikalarına göre ulaştıkları dört ayrı sonuç bir çizelge ile açıklanmış idi. Bu perspektif açısından Türk Ormancılığı değerlendirilirse, şu andaki göstergeler ve uygulamaların sonuçlarına göre bu durumda bulunduğumuzu rahatlıkla görebiliriz. Bu durumu HEM ORMAN İDARESİNİN, HEMDE ORMAN KÖYLÜSÜNÜN KAYBETTİĞİ durumdur.

Türk Ormancılığı üzülerek ifade edilmelidirki, bu noktadadır. Ülkemizde sosyo-ekonomik ormancılık sorunları nedeniyle hızlı bir ormansızlaşma ve bunu takip eden erozyon ve havza tahribatı vardır. Ormanlar tarım topraklarının lehine azalmaktadır. Orman olarak idame ettirilmesi zorunlu olana bu alanlardan elde edilen tarımsal geliri düşük düzeydedir. Zaten yüksek olmasıda beklenilemez. Bu ve bunungibi sebeplerle hem orman alanlarının yok edilmesi ile kazanılan tarım alanlarından (!), hemde normal tarım alanlarından elde edilen tarımsal verim düşmekte ve çiftçilerin kazançları azalmaktadır.

Bu çizelgede C durumu ise hem orman idaresinin hemde orman köylüsünün kazandığı durumu ifade etmektedir. C durumu sosyal ormancılık uygulamalarının getirdiği sonuçtur. Türk ormancılığıda B durumundan C durumuna geçmek zorundadır. Zira ülkemizde ormancılık çalışmalarını yürüten kurum olan Orman Genel Müdürlüğü kaybettiği gibi 17.000 orman köyünde yaşayan 8 Milyon insan kitleside çok şey kaybetmektedir. O halde Türk ormancılığında sosyal ormancılığın uygulanması kaçınılmazdır.

LİTERATÜR

1) ÖZDÖNMEZ, M ve ARKADAŞLARI, 1988 Ormancılık Politikası Ders Kitabı, İ.Ü.Orman Fakültesi Yayını, İstanbul

2) OHE, Von der WERNER,1991 Türkiye Kırsal Kalkınma ve Halk Ormancılığı semineri tebliği, Ankara